YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL, OKTYABR / VI MAXSUS SON

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

IQTISODIYOT FAKULTETI

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 307 sahifa.
E’lon qilishga 2026-yil 24-oktyabrda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH: YUTUQLAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 9
Yunusov Xudoynazar Beknazarovich

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA MUNOSABATLARI VA INVESTITSION AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 11
Egamberdiyeva Salima Rayimovna

KORXONA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASH VA RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH FOYDA KO‘RSATKICHLARINI 2029-YILGACHA PROGNOZI 20
Xasanov Baxodir Akramovich, Maxmudov Azamat Normuradovich, Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA O‘TISH MASALALARI 23
Kurbanov Ziyat Niyazovich

ОРГАНИЗАЦИЯ НАЛОГОВОГО УЧЕТА И ОПТИМИЗАЦИЯ ЗАТРАТ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЛОГИСТИКИ 28
Н. Бердимурат, А. Бердимурат

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA BIOLOGIK AKTIVLAR AUDITINI RISKLARGA YO‘NALTIRILGAN HOLDA TASHKIL ETISH 34
Alikulov Abdimo‘min Ismatovich, Ruzieva Elvira Abdulmitovna, Rakhimova Umida Rabbimovna

CHORVACHILIK KORXONALARI VA AGROKLASTERLARDA BIOLOGIK AKTIVLAR HISOBINI BHXS (IAS) 41 “QISHLOQ XO‘JALIGI” STANDARTI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 40
Alikulov A.I., Sayfiyev S. S., Karimov I.Sh.

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARINING IQTISODIY MOHIYATI, ULARNI TASNIFLASH VA BAHOLASHNING ZARURATI 47
Xasanov Baxodir Akramovich, Maxmudov Azamat Normuradovich, Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

BALIQCHILIK XO‘JALIKLARIDA AYLANMA KAPITALDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI IQTISODIY TAHLIL QILISH VA BARQAROR RIVOJLANISHNI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 50
Fayziyev Oybek Raximovich

CHORVACHILIK BIOLOGIK AKTIVLARI HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TASHKIL ETISH MUAMMOLARI VA ULARNING YECHIMLARI 57
Menglikulov Baxtiyor Yusupovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROSERVISNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 63
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich

QISHLOQ AHOLISI DAROMADLARINI KO‘PAYTIRISHNING INNOVATSION YO‘NALISHLARI 68
Amaniyazov Rinat Bayniyazovich

MINTAQAVIY BOG‘DORCHILIKDA RESURS VA XARAJATLAR TARKIBINI OPTIMALLASHTIRISH (Samarqand viloyati tumanlari misolida) 74
Akbarov Husan O‘zbekxonovich

SANOAT SOHASIDA INVESTITSION RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI 79
Azimova Hulkar Egamberdiyevna

QISHLOQ XO‘JALIGI ISHLAB CHIQARISHINING TEXNOLOGIK VA BIOLOGIK XUSUSIYATLARI HAMDA ULARNING XARAJATLAR HISOBI VA KALKULYATSIYA METODOLOGIYASIGA TA’SIRI 86
Mardonov Mamed Shavkatovich

BARQAROR IQTISODIY O‘SISHNI TA’MINLASHDA INVESTITSIYALAR HAMDA JOZIBADOR INVESTITSION MUHITNING O‘RNI VA AHAMIYATI 89
Raxmatov Jonibek Ismoil o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

SAMARQAND VILOYATIDA MAISHIY XIZMATLARNI RIVOJANTIRISH ASOSIDA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHGA OID TAVSIYALAR 96
Navruzbek Azimjonovich Rajabov

MAMLAKATIMIZDA AHOLINI KAMBAG‘ALLIK DARAJASINING TAHLILI VA KAMBAG‘ALLIKNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY IMKONIYATLARI 99
Saparov Murod Irgashovich

O‘ZBEKISTONDA SAVDO VA ELEKTRON SAVDO XIZMATLARI TARAQQIYOTINING ILMIY ASOSLARI VA RAQAMLI IQTISODIYOTGA MOS RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI 102
Jurakulov Shoxrux Baxtiyorovich

O‘ZBEKISTONDA CHORVACHILIK TARMOG‘INING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 108
Eshanqulov Sirojiddin Xakimovich

INNOVATSION AGROTEXNIK TADBIRLAR (XOMTOK VA BARG SONINI BOSHQARISH) ASOSIDA MAYIZBOP UZUMCHILIKDA BARQAROR HOSILDORLIKNI TA’MINLASH YO‘LLARI 114
Abdurasulov Otabek Abdurasul o‘g‘li, Mahmudova Fotima Erkin qizi

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA AKTIVLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 117
Ishturdiev Hasan Abdugapparovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА ЗАТРАТ БИОЛОГИЧЕСКОВ АКТИВОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ 121
Изатиллаева Комила, Эшмурадов Улугбек Ташмуратович

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY YO‘NALISHLARI 128
Raximova Umida Rabbimovna, Vahobov Diyor Husan o‘g‘li, Mardonova Parizoda Ziyodullayevna, Djuraqulov Sherali Abdullayevich

O‘ZBEKISTON KIMYO SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVI ASOSLARI 133
Razikov Otabek Rustamovich

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAHIRALARNING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 137
Raximova Umida Rabbimovna, Qodirberganova Tabassum Ro‘zimboy qizi, Xazratqulov Firdavs Firuzovich, Qadamboyev Mirxandbek Xamidjon o‘g‘li

LIMON MEVASINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARI HAQIDA BA’ZI TUZUKLAR 140
N.Mamatkulov, Ochilova Marg‘uba

KICHIK BIZNESNI EKSPORTGA OLIB CHIQISH: AMALIY STRATEGIYALAR VA HAYOTIY TAJRIBALAR 143
R. T. Qudratov, A. X. Sodiqov

FERMER XO‘JALIKLARIDA SOTISH JARAYONLARI HISOBI VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH 147
Ruziyeva Dilafruz Faxridinovna, Abdunazarova Sevinch

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TURISTIK XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR 154
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA BIZNES-JARAYONLARNI AVTOMATLASHTIRISH VA OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 159
Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich

G‘ALLA YETISHTIRISHDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBI VA MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASHNING HOZIRGI HOLATI 165
Sh.X. Yuldashev, S.S. Nematilloyev

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 171
Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich

YASHIL IQTISODIYOT SHAROTIDA OZBEKISTONDA ISHSIZLARGA YANGI ISH ORINLARINI YARATISH 177
Nazarova M.Sh., Berdikulov Ravshan, Nematullaev Ozodbek, Xasanov Rizo

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА НА ОСНОВЕ ИНВЕСТИЦИЙ, ИННОВАЦИЙ И ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 181
Шадиева Гулнора Мардиевна

KAMBAG‘ALLIK DARAJASINI QISQARISHIGA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASI TA’SIRINI TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 185
Saparov Murod Irgashovich

SUT CHORVACHILIGIDA MAHSULOT TANNARXINI OMILLI VA MARJINAL TAHLIL QILISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 189
Abduganieva Dildora Bobir qizi, Alikulov Abdimo‘min Ismatovich

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA TA’MINOT JARAYONI HISOBINING HOZIRGI HOLATI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 195
Ishturdiev Xasan Abdigapparovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI 200
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi

ПИЩЕВЫЕ ОТХОДЫ И СТРАТЕГИИ БОРЬБЫ С НИМИ 214
Казакова Зулайхо Салахиддиновна, Хотамова Юлдуз Юнусжоновна, Авалбаева Самира Кахрамон кизи, Ахророва Малохат Аброр кизи

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR BO‘YICHA ICHKI NAZORAT VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH 221
Raximova Umida Rabbimovna, Jumaniyazova Munisa Jamoliddin qizi, Xoliqberdiyev Firdavs Ilhamovich, Nafasov Og‘abek Bobirjon o‘g‘li

KORXONALARDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARI TANNARXINI IAS 2 STANDARTI BO‘YICHA SHAKLLANTIRISH VA UNING AUDITORLIK TAHLILI 225
To‘xtayev Zafar Mamatqulovich, Omonov Sindorbek G‘ayrat o‘g‘li, Abdusalomov Jasurbek Abdukarim o‘g‘li

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ASOSIY VOSITALARNI TAN OLISH, ULARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA BAHOLASH VA AMORTIZATSIYA USULLARI: XALQARO VA O‘ZBEKISTON YONDASHUVLARINING QIYOSIY TAHLILI 229
Azzamova Dinora Xolmumin qizi

O‘ZBEKISTONDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA UYG‘UNLASHTIRISH SHAROITIDA XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 232
X. Axmedov, S. Karimov, M. Raxmonova, G. B. Narziyeva

СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ БИЗНЕСА 237
Р. С. Макашева, А. Бердимурат, Азизова София, Акимова Милан

ИНВЕСТИЦИИ, ИННОВАЦИИ И РЕБРЕНДИНГ КАК ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА 242
Шадиева Гулнора Мардиевна

SAMARQAND VILOYATI MEVA-SABZAVOTCHILIK TARMOG‘IDA KLASTER TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISH YO‘LLARI 246
Roziyeva Gulhayo Choriyevna

PAXTA YETISHTIRISHDA INNOVATSION AGROTEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY MOHIYATI 254
Z.N.Ishniyazov

O‘ZBEKISTON QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA XARAJATLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 257
G. B. Narziyeva, Baxriddinov Samandar, Jumayev Azamat

O‘ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A’ZO BO‘LISHI VA MILLIY IQTISODIY ISLOHOTLAR: IMKONIYATLAR, XATARLAR VA STRATEGIK MOSLASHUV 262
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Yaxshiliqov Jo‘raqul Rahmiddin o‘g‘li, Napasov Aslonbek Asqar o‘g‘li

QISHLOQ XO‘JALIGIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BARQAROR RIVOJLANISHGA TA’SIRI 267
Ruziyeva Dilafruz Faxridinovna, Tursunov Samad Dilshod o‘g‘li, Tog‘aymurodov Sorbon Suhrob o‘g‘li, Eshqulov Murodjon O‘tamurod o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

FAOL TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMINING ASOSLARI 274
Baxtiyorov Mexro‘zxon Baxtiyorovich, Salamov Ibroxim

УЧЕТ И ОПТИМИЗАЦИЯ ТРАНСПОРТНЫХ ЗАТРАТ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЛОГИСТИКИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ 279
Бердимурат Н., Сапарбай А., Қырықбай Қ.

СИСТЕМА НАЛОГОВ И СБОРОВ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ И ВЕКТОР РАЗВИТИЯ 286
Бахтиярова Севинчой Абдиязовна, Султонбоева Севинчой Азизбековна

AKVAKULTURA: TABIIY-IQLIM SHAROITLAR, BALIQ YETISHTIRISH USULLARI VA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI 289
Urdushev Xamrakul, Rabbimova Parvina Askar qizi

БИОЛОГИЧЕСКИЕ АКТИВЫ КАК СПЕЦИФИЧЕСКИЙ ОБЪЕКТ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА 293
Кураленко Алина, Эшмурадов У.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 298
Туякбаева Жазира, Таженова Хурлиман, Ш. Юлдашев

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA JAVOBGARLIK MARKAZLARI SEGMENTAR HISOBOTLARINING XUSUSIYATLARI 301
Alikulov G‘olib Abdimuminovich

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY YO‘NALISHLARI

Raximova Umida Rabbimovna
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
“Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasi mustaqil izlanuvchisi
E-mail: Umidarah89@gmail.com

Vahobov Diyor Husan o‘g‘li
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Iqtisodiyot fakulteti talabalasi

Mardonova Parizoda Ziyodullayevna
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Iqtisodiyot fakulteti talabalasi

Djuraqulov Sherali Abdullayevich
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Iqtisodiyot fakulteti talabalasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirishning tashkiliy va uslubiy jihatlari o‘rganilgan. Tovar-moddiy qiymatliklarning analitik hisobini chuqurlashtirish, ishchi hisobvaraqlar tizimini takomillashtirish, ombor hisobini tashkil etish, boshlang‘ich hujjatlarni rasmiylashtirish hamda inventarizatsiya va ichki nazoratni kuchaytirish masalalari tahlil qilingan. Tadqiqotda “hisob obyekti – ishchi hisobvaraq – saqlash joyi – moddiy javobgar shaxs” tamoyiliga asoslangan analitik hisob modeli taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: agroklaster, tovar-moddiy qiymatliklar, buxgalteriya hisobi, analitik hisob, ishchi hisobvaraqlar, ombor hisobi, hisob siyosati, inventarizatsiya, ichki nazorat, moddiy javobgar shaxs.

Abstract: This article examines the organizational and methodological aspects of improving inventory accounting in agroclusters. It analyzes the improvement of analytical accounting, the development of the working chart of accounts, the organization of warehouse accounting, the preparation of primary documents, and the strengthening of inventory procedures and internal control. The study proposes an analytical accounting model based on the principle of “accounting object – working account – storage location – materially responsible person.”

Key words: agrocluster, inventories, accounting, analytical accounting, working accounts, warehouse accounting, accounting policies, inventory taking, internal control, materially responsible person.

Аннотация: В статье рассматриваются организационные и методические аспекты совершенствования учета товарно-материальных ценностей в агрокластерах. Проанализированы вопросы детализации аналитического учета товарно-материальных ценностей, совершенствования системы рабочих счетов, организации складского учета, оформления первичных документов, а также усиления инвентаризации и внутреннего контроля. В исследовании предложена модель аналитического учета, основанная на принципе «объект учета – рабочий счет – место хранения – материально ответственное лицо».

Ключевые слова: агрокластер, товарно-материальные ценности, бухгалтерский учет, аналитический учет, рабочие счета, складской учет, учетная политика, инвентаризация, внутренний контроль, материально ответственное лицо.

KIRISH

Qishloq xo‘jaligida ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash va tayyor mahsulotni realizatsiya qilish jarayonlarining o‘zaro integratsiyalashuvi agroklasterlarning faoliyatini murakkab tashkiliy-iqtisodiy tizim sifatida shakllantirmoqda. Bunday sharoitda korxona faoliyatining uzluksizligini ta’minlashda tovar-moddiy qiymatliklardan samarali foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki xomashyo, materiallar, urug‘lik, yoqilg‘i, tara va boshqa moddiy resurslarning o‘z vaqtida kirim qilinishi, saqlanishi, ishlab chiqarishga berilishi va hisobdan chiqarilishi ishlab chiqarish jarayonining barqarorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklarning hisobini tashkil etish oddiy ishlab chiqarish korxonalariga nisbatan bir qator o‘ziga xos jihatlarga ega. Jumladan, moddiy resurslarning turlari ko‘pligi, ularning turli saqlash joylarida joylashtirilishi, moddiy javobgar shaxslar sonining ko‘pligi, ishlab chiqarish va qayta ishlash bosqichlarining mavjudligi hamda ayrim qiymatliklarning sifat ko‘rsatkichlari vaqt davomida o‘zgarishi hisob axborotiga bo‘lgan talabni oshiradi.

Tovar-moddiy qiymatliklar hisobining asosiy vazifalaridan biri ularning mavjudligi va harakati to‘g‘risidagi ishonchli axborotni shakllantirishdan iborat. Buning uchun sintetik hisob bilan bir qatorda batafsil analitik hisobni tashkil etish, saqlash joylari va moddiy javobgar shaxslar bo‘yicha ma’lumotlarni shakllantirish, boshlang‘ich hujjatlar bilan buxgalteriya registrlari o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ta’minlash zarur.

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi shundan iboratki, agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklar hisobining ayrim elementlari alohida yuritilganda yagona hisob-axborot tizimini shakllantirish qiyinlashadi. Shu sababli hisob siyosati, ishchi hisobvaraqlar, analitik hisob, ombor hisobi, hujjatlashtirish va inventarizatsiyani o‘zaro bog‘langan yagona mexanizm sifatida tashkil etish muhim hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirishning tashkiliy va uslubiy yo‘nalishlarini ishlab chiqish hamda hisob axborotining aniqligi, tezkorligi va nazorat imkoniyatlarini oshirishga qaratilgan takliflarni shakllantirishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish masalasi buxgalteriya hisobi nazariyasi, moddiy resurslarni boshqarish, analitik hisobni tashkil etish va ichki nazorat tizimini rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liq. Mazkur yo‘nalishdagi ilmiy adabiyotlarni o‘rganish tovar-moddiy qiymatliklar hisobini faqat ularning kirimi va chiqimini qayd etish jarayoni sifatida emas, balki korxonaning moliyaviy holati, ishlab chiqarish uzluksizligi va boshqaruv qarorlariga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim axborot tizimi sifatida baholash imkonini beradi.

Tovar-moddiy qiymatliklar hisobining nazariy va uslubiy asoslari, avvalo, ularni tan olish, baholash, tannarxini aniqlash hamda moliyaviy hisobotda aks ettirish tamoyillarida namoyon bo‘ladi. Xususan, IAS 2 “Inventories” xalqaro buxgalteriya hisobi standarti tovar-moddiy zaxiralarni baholash va ularning tannarxini aniqlash masalalarini tartibga soladi. Mazkur standartga ko‘ra, zaxiralar tannarx va sof realizatsiya qiymatining eng pasti bo‘yicha baholanadi. Ushbu yondashuv agroklasterlar uchun ham muhim ahamiyatga ega, chunki qishloq xo‘jaligi xomashyosi, urug‘lik, o‘g‘itlar, yoqilg‘i va boshqa moddiy resurslarning saqlash jarayonida sifati o‘zgarishi yoki qiymati pasayishi mumkin. Shu sababli zaxiralarni o‘z vaqtida baholash va hisobda to‘g‘ri aks ettirish korxona aktivlari to‘g‘risidagi axborotning ishonchliligini ta’minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Tovar-moddiy qiymatliklar hisobini tashkil etishda ularning iqtisodiy mazmuniga ko‘ra tasniflanishi va analitik hisobning batafsil yuritilishi ham muhim o‘rin tutadi. Analitik hisob moddiy resurslar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni ularning turi, miqdori, qiymati, saqlash joyi va moddiy javobgar shaxslar kesimida shakllantirish imkonini beradi. Bunday yondashuv umumlashtirilgan buxgalteriya ma’lumotlarini batafsillashtirib, mavjud zaxiralarni nazorat qilish va ulardan foydalanish samaradorligini baholash uchun zarur axborot bazasini yaratadi. Ayniqsa, bir nechta ishlab chiqarish va saqlash obyektlariga ega agroklasterlarda analitik hisobning puxta tashkil etilishi moddiy resurslarning harakatini kuzatish va ularning saqlanishi ustidan nazoratni kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Agroklasterlarda moddiy resurslar hisobini tashkil etishda ombor hisobi va buxgalteriya hisobi o‘rtasidagi axborot almashinuvi ham alohida ilmiy-amaliy yo‘nalish hisoblanadi. Ombor registrlarida qayd etilgan ma’lumotlarning buxgalteriya registrlari bilan muntazam taqqoslanishi moddiy qiymatliklarning haqiqiy qoldiqlarini aniqlash, kamomad va ortiqcha holatlarni o‘z vaqtida aniqlash hamda hisob ma’lumotlarining ishonchliligini oshirishga yordam beradi. Shu nuqtayi nazardan, boshlang‘ich hujjatlarni to‘g‘ri rasmiylashtirish, hujjatlar aylanishini tartibga solish va moddiy javobgar shaxslar mas’uliyatini belgilash hisob tizimining muhim tarkibiy qismlari sifatida namoyon bo‘ladi.

Ichki nazorat va inventarizatsiyaga oid yondashuvlar ham tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirishda muhim o‘rin egallaydi. Inventarizatsiya natijalarini moddiy resurslarning turlari, saqlash

joylari va moddiy javobgar shaxslar kesimida tahlil qilish mavjud tafovutlarning sabablarini aniqlash hamda ularning oldini olish choralarini ishlab chiqish imkonini beradi. Agroklasterlarning ishlab chiqarish va saqlash jarayonlari o‘ziga xos xususiyatlarga ega ekanligi sababli nazorat tadbirlarini korxonaning tashkiliy tuzilmasi va moddiy resurslar tarkibiga moslashtirish zarur.

Yuqoridagi ilmiy-uslubiy yondashuvlarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirishda analitik hisob, ishchi hisobvaraqlar, ombor hisobi, hujjatlashtirish, inventarizatsiya va ichki nazoratni alohida-alohida rivojlantirishning o‘zi yetarli emas. Ularni yagona hisob-axborot tizimi doirasida o‘zaro muvofiqlashtirish talab etiladi. Shu bilan birga, mazkur maqola doirasida agroklasterlar uchun “hisob obyekti – ishchi hisobvaraq – saqlash joyi – moddiy javobgar shaxs” ketma-ketligiga asoslangan analitik hisob modelini shakllantirish va uni hisob siyosati bilan integratsiyalash masalalariga alohida e’tibor qaratiladi. Ushbu yondashuv tadqiqotning amaliy yo‘nalishini belgilab, moddiy resurslar harakati ustidan nazoratni kuchaytirish va boshqaruv uchun zarur axborotni shakllantirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklar hisobini tashkil etishning mavjud nazariy va uslubiy yondashuvlari o‘rganildi. Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, guruhlash, taqqoslash, analitik umumlashtirish, hujjatlarni o‘rganish va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot metodologiyasining asosini tovar-moddiy qiymatliklar hisobini alohida hisob amallari yig‘indisi sifatida emas, balki o‘zaro bog‘langan hisob-axborot tizimi sifatida ko‘rib chiqish tashkil etadi. Ushbu tizimda tovar-moddiy qiymatliklarni identifikatsiya qilish, baholash, hisobvaraqlarda aks ettirish, omborda saqlash, harakatini hujjatlashtirish va inventarizatsiya qilish jarayonlari o‘zaro bog‘lanadi.

Tadqiqotda, avvalo, tovar-moddiy qiymatliklarning iqtisodiy mazmuniga ko‘ra guruhlanishi va ularning hisobda aks ettirilishi masalalariga e’tibor qaratildi. Keyingi bosqichda analitik hisobni tashkil etishning asosiy kesimlari aniqlashtirildi. Bunda “hisob obyekti – ishchi hisobvaraq – saqlash joyi – moddiy javobgar shaxs” ketma-ketligi asosiy metodik yondashuv sifatida belgilandi.

Mazkur yondashuv tovar-moddiy qiymatliklarning faqat umumiy qoldig‘ini emas, balki ularning qaysi turga tegishliligi, qayerda saqlanayotganligi va kimning moddiy javobgarligida ekanligi to‘g‘risidagi ma’lumotlarni shakllantirish imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasida hisob siyosati alohida ahamiyatga ega. Chunki tovar-moddiy qiymatliklarni baholash va hisobdan chiqarish usullari, ishchi hisobvaraqlar tarkibi, analitik hisob kesimlari, boshlang‘ich hujjatlar aylanishi, ombor registrlari va inventarizatsiya natijalarini hisobda aks ettirish tartibi aynan hisob siyosatida tizimlashtirilishi lozim.

Shuningdek, tadqiqotda ombor hisobi va buxgalteriya hisobi ma’lumotlarini o‘zaro solishtirish imkoniyatlarini kuchaytirish masalasi ham ko‘rib chiqildi. Bunda boshlang‘ich hujjatlarda zarur rekvizitlarning to‘liq qayd etilishi, ombor hisobining belgilangan tartibda yuritilishi va ma’lumotlarning buxgalteriya registrlari bilan muntazam taqqoslanishi muhim metodik shart sifatida qaraldi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish bir nechta o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlar asosida amalga oshirilishi lozimligini ko‘rsatdi.

Birinchi yo‘nalish – analitik hisobni chuqurlashtirish. Tovar-moddiy qiymatliklarning sintetik hisobvaraqlarda umumlashtirilgan holda aks ettirilishi boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun har doim ham yetarli axborotni bermaydi. Shu sababli ularning turlari, navlari, iqtisodiy mazmuni va foydalanish yo‘nalishlari bo‘yicha analitik hisobni tashkil etish maqsadga muvofiq.

Analitik hisobning taklif etilayotgan modeli uchta asosiy darajani qamrab oladi. Birinchi darajada tovar-moddiy qiymatliklar iqtisodiy mazmuniga ko‘ra ishchi hisobvaraqlarda ajratib hisobga olinadi. Ikkinchi darajada ularning saqlash joylari bo‘yicha batafsil ma’lumot shakllantiriladi. Uchinchi darajada esa moddiy javobgar shaxslar kesimida axborot yuritiladi.

Bunday tizim tovar-moddiy qiymatliklarning kirimi, ichki harakati, ishlab chiqarishga berilishi, boshqa joyga ko‘chirilishi va hisobdan chiqarilishi jarayonlarini izchil kuzatish imkonini beradi.

Ikkinchi yo‘nalish – ishchi hisobvaraqlar tizimini takomillashtirish. Agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklarning tarkibi xilma-xil bo‘lganligi sababli amaldagi sintetik hisobvaraqlar doirasida zarur darajadagi batafsil axborotni olish qiyinlashishi mumkin. Shu sababli korxonaning hisob siyosatida faoliyat xususiyatidan kelib chiqib, ishchi hisobvaraqlar va subhisobvaraqlar tizimini shakllantirish maqsadga muvofiq.

Ishchi hisobvaraqlarni shakllantirishda tovar-moddiy qiymatliklarning iqtisodiy mazmuni, foydalanish yo‘nalishi va saqlash shartlari hisobga olinishi kerak. Masalan, xomashyo va asosiy materiallar, yoqilg‘i, tara va

tarabop materiallar, ehtiyot qismlar hamda boshqa moddiy resurslarni alohida analitik guruhlarga ajratish hisob axborotining aniqligini oshiradi.

Uchinchi yo‘nalish – ombor hisobini takomillashtirish. Ombor hisobining asosiy vazifasi moddiy qiymatliklarning miqdoriy va sifat holatini tezkor nazorat qilishdan iborat. Agroklasterlarda bir nechta ishlab chiqarish va saqlash obyektlari mavjud bo‘lishi mumkinligi sababli omborlar bo‘yicha alohida analitik ma’lumotlar shakllantirilishi zarur.

Bunda har bir saqlash joyi bo‘yicha tovar-moddiy qiymatliklarning nomi, o‘lchov birligi, miqdori, qiymati va moddiy javobgar shaxs to‘g‘risidagi ma’lumotlarni yuritish taklif etiladi. Ombor hisobidagi qoldiqlar buxgalteriya hisobi ma’lumotlari bilan muntazam taqqoslanishi kerak.

To‘rtinchi yo‘nalish – hujjatlashtirish tizimini takomillashtirish. Tovar-moddiy qiymatliklarning har qanday harakati tegishli boshlang‘ich hujjatlar bilan rasmiylashtirilishi lozim. Kirim, ichki harakat va chiqim operatsiyalarini tasdiqlovchi hujjatlarning to‘g‘ri rasmiylashtirilishi hisob axborotining ishonchliligini ta’minlaydi.

Boshlang‘ich hujjatlarda tovar-moddiy qiymatliklarning nomi, miqdori, o‘lchov birligi, qiymati, harakat yo‘nalishi, saqlash joyi va moddiy javobgar shaxs to‘g‘risidagi ma’lumotlarning aks ettirilishi muhimdir. Mazkur rekvizitlarning izchil qayd etilishi ombor va buxgalteriya hisobini taqqoslash uchun zarur axborot bazasini yaratadi.

Beshinchi yo‘nalish – inventarizatsiya va ichki nazoratni kuchaytirish. Inventarizatsiya tovar-moddiy qiymatliklarning haqiqatdagi mavjudligini aniqlash va uni buxgalteriya hisobi ma’lumotlari bilan solishtirishning muhim vositasidir. Inventarizatsiya jarayonida aniqlangan kamomad, ortiqcha va boshqa tafovutlar tegishli hujjatlar asosida rasmiylashtirilishi hamda buxgalteriya hisobida aks ettirilishi kerak.

Inventarizatsiya natijalarini tovar-moddiy qiymatliklarning turi, saqlash joyi va moddiy javobgar shaxslar kesimida tahlil qilish ichki nazorat samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, inventarizatsiya faqat hisobot davri yakunidagi majburiy jarayon sifatida emas, balki moddiy resurslardan foydalanish ustidan muntazam nazorat vositasi sifatida tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

Oltinchi yo‘nalish – hisob siyosatini takomillashtirish. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, tovar-moddiy qiymatliklar hisobining barcha asosiy elementlarini hisob siyosatida yagona tizim sifatida belgilash zarur. Bunda hisob obyektlarini aniqlash, baholash, ishchi hisobvaraqlarni shakllantirish, analitik hisob kesimlarini belgilash, hujjatlar aylanishini tashkil etish, ombor hisobini yuritish va inventarizatsiya natijalarini aks ettirish tartiblari o‘zaro muvofiqlashtirilishi lozim.

Shuningdek, tovar-moddiy qiymatliklarning realizatsiya qilish sof qiymati ularning tannarxidan past bo‘lgan holatlarda qiymatni qayta ko‘rib chiqish tartibining hisob siyosatida aniq belgilanishi muhim. Ayniqsa, saqlash jarayonida sifati pasayishi yoki shikastlanishi mumkin bo‘lgan moddiy resurslar uchun ushbu masala alohida ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish faqat hisobvaraqlar tarkibini o‘zgartirish yoki qo‘shimcha hujjatlar joriy etish bilan cheklanmasligini ko‘rsatadi. Asosiy vazifa hisobning barcha elementlarini yagona axborot tizimiga birlashtirishdan iborat.

Analitik hisobni chuqurlashtirish orqali rahbariyat va mutaxassislar tovar-moddiy qiymatliklarning mavjudligi va harakati haqida batafsil ma’lumotga ega bo‘lishlari mumkin. Bunda hisob ma’lumotlari faqat moliyaviy hisobotni shakllantirish uchun emas, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun ham foydalaniladigan axborot manbaiga aylanadi.

Taklif etilayotgan “hisob obyekti – ishchi hisobvaraq – saqlash joyi – moddiy javobgar shaxs” modeli hisobning turli bosqichlarini o‘zaro bog‘lash imkonini beradi. Mazkur yondashuvda tovar-moddiy qiymatliklarning har bir harakati boshlang‘ich hujjatdan boshlab buxgalteriya registrlarigacha kuzatilishi mumkin.

Ombor va buxgalteriya hisobini integratsiyalash esa mavjud qoldiqlarni tezkor nazorat qilish imkoniyatini kengaytiradi. Bunda hujjatlardagi ma’lumotlarning ombor registrlariga, ombor registrlaridagi ma’lumotlarning esa buxgalteriya hisobiga o‘z vaqtida kiritilishi muhim ahamiyatga ega.

Hisob siyosatini mazkur jarayonlarning barchasini birlashtiruvchi tashkiliy-uslubiy mexanizm sifatida shakllantirish hisob tizimining izchilligini ta’minlaydi. Ya’ni hisob siyosatida faqat alohida hisob usullarini ko‘rsatish emas, balki tovar-moddiy qiymatliklarning aniqlanishidan boshlab yakuniy hisob axborotining shakllanishigacha bo‘lgan jarayonlarni o‘zaro bog‘lash zarur.

Tadqiqot davomida shakllantirilgan yondashuvlarning amaliy ahamiyati shundaki, ular agroklasterlarda moddiy resurslarning saqlanishi ustidan nazoratni kuchaytirish, hisob axborotining batafsilligini oshirish va moddiy resurslardan foydalanish samaradorligini tahlil qilish uchun zarur shart-sharoit yaratadi.

Shu bilan birga, taklif etilayotgan tizimni amaliyotga joriy etishda agroklasterning ishlab chiqarish yo‘nalishi, tashkiliy tuzilmasi, omborlar soni, moddiy resurslar nomenklaturasi va ichki nazorat tizimining xususiyatlarini hisobga olish lozim. Demak, yagona metodik tamoyillar saqlangan holda analitik hisobning aniq shakli har bir xo‘jalik yurituvchi subyektning faoliyat xususiyatlariga moslashtirilishi kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, agroklasterlarda tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish uchun analitik hisob, ishchi hisobvaraqlar, ombor hisobi, hujjatlashtirish, inventarizatsiya va hisob siyosatini o‘zaro bog‘langan yagona tizim sifatida tashkil etish maqsadga muvofiq.

Tovar-moddiy qiymatliklarni “hisob obyekti – ishchi hisobvaraq – saqlash joyi – moddiy javobgar shaxs” ketma-ketligi asosida analitik hisobga olish ularning mavjudligi va harakatini batafsil kuzatish imkonini beradi. Boshlang‘ich hujjatlar va ombor registrlarini buxgalteriya hisobining analitik ma’lumotlari bilan uzviy bog‘lash esa hisob axborotining ishonchliligini oshiradi.

Hisob siyosatida tovar-moddiy qiymatliklarni baholash, hisobdan chiqarish, hujjatlashtirish, saqlash, inventarizatsiya qilish va analitik hisobni yuritish tartiblarini kompleks belgilash agroklasterlarda hisob tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirishning taklif etilayotgan uslubiy yo‘nalishlari moddiy resurslarning harakatini nazorat qilish, hisob ma’lumotlarining aniqligi va tezkorligini oshirish hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur axborot bilan ta’minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi. “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonun. O‘RQ-404-son, 2016-yil 13-aprel.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Mahsulot (ishlar, xizmatlar)ni ishlab chiqarish va sotish xarajatlarining tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to‘g‘risidagi nizom. 1999-yil 5-fevraldagi 54-son qaror.
3. IFRS Foundation. IAS 2 Inventories. International Accounting Standard. – London: IFRS Foundation.
4. IFRS Foundation. IAS 41 Agriculture. International Accounting Standard. – London: IFRS Foundation.
5. Weygandt J.J., Kimmel P.D., Kieso D.E. Financial Accounting with International Financial Reporting Standards. – 4th ed. – Hoboken: John Wiley & Sons, 2020.
6. Kieso D.E., Weygandt J.J., Warfield T.D. Intermediate Accounting: IFRS Edition. – 3rd ed. – Hoboken: John Wiley & Sons, 2020.
7. Horngren C.T., Datar S.M., Rajan M.V. Cost Accounting: A Managerial Emphasis. – 16th ed. – Harlow: Pearson, 2018.
8. Drury C. Management and Cost Accounting. – 10th ed. – Andover: Cengage Learning, 2018.
9. Romney M.B., Steinbart P.J. Accounting Information Systems. – 14th ed. – Harlow: Pearson, 2018.
10. Arens A.A., Elder R.J., Beasley M.S., Hogan C.E. Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach. – 16th ed. – Harlow: Pearson, 2017.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. VI maxsus son

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
"INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI" MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
2026-yil 25-26-sentabr

